

F. de Saussure: «μεταβλητό-αμετάβλητο»

Παίζουν τα λευκά. Ματ σε μία κίνηση.

Μεταφορά του σκακιού

Σύστημα-πραγμάτωση
(Μαθήματα, 53 κ.ε.)

Συγχρονία-διαχρονία
(143, 148, 124 κ.ε.)

- Η αξία των πιονιών εξαρτάται από τη θέση τους στη σκακιέρα, όπως στη γλώσσα κάθε όρος αποκτά αξία από την αντίθεσή του με όλους τους άλλους.
- Το σύστημα είναι πάντοτε στιγμιαίο· οι συμβάσεις είναι αμετάβλητες.
- Για να περάσουμε από τη μια συγχρονία/ισορροπία στην άλλη, αρκεί η μετατόπιση ενός πιονιού: (α) οι αλλαγές προσβάλλουν μεμονωμένα στοιχεία, αλλά (β) έχουν επιπτώσεις σε όλο το σύστημα.
- «Η μετατόπιση [π.χ. «μετατόπιση στη σχέση σημαίνοντος-σημαινομένου»] είναι ένα γεγονός απόλυτα χωριστό από την προηγούμενη και την επόμενη ισορροπία. Η αλλαγή που επιχειρήθηκε δεν ανήκει σε καμία από τις δυο αυτές καταστάσεις: οι καταστάσεις όμως είναι οι μόνες σπουδαίες.» (125)

- Πώς φτάσαμε σε μια ισορροπία; Δεν ενδιαφέρει. Μπορούμε να παρακολουθήσουμε ένα παιχνίδι «από τη μέση» ή να δούμε το τέλος του (π.χ. σκακιστικά προβλήματα).

Μεταβλητό-Αμετάβλητο (104 κ.ε.)

Ελεύθερη επιλογή σε σχέση με την «ιδέα». Αναγκαστική επιλογή σε σχέση με τη γλωσσική κοινότητα: «το υποχρεωτικό χαρτί». «[Κ]αι η μάζα η ίδια δεν μπορεί να ασκήσει την ηγεμονία της πάνω και σε μία έστω λέξη· η ηγεμονία [η λέξη; η μάζα;] συνδέεται με τη γλώσσα τέτοια που είναι.» (105) [άτομο και μάζα δεσμεύονται εξίσου από τη γλώσσα τους]

Η γλώσσα είναι προϊόν κληρονομημένο. Πώς μεταβιβάζονται οι θεσμοί; Το ερώτημα αυτό περιέχει το ερώτημα του αμετάβλητου (106).

Η σκέψη δεν παρεμβαίνει στην πρακτική άσκηση ενός ιδιώματος (107). Οι άνθρωποι δεν έχουν συνείδηση των νόμων της γλώσσας. 1. Δεν παρεμβαίνουν στη γλώσσα. 2. Είναι ευχαριστημένοι με τη γλώσσα τους (107).

Για συζήτηση: 1. Θεσμικές παρεμβάσεις στη γλώσσα.
2. Τεχνητές γλώσσες (Εσπεράντο)

Αιτιολόγηση αμετάβλητου (107-8):

1. Αυθαίρετος χαρακτήρας: λείπει η ορθολογική βάση για κάθε εγχείρημα αλλαγής
2. Πλούτος της γλώσσας: τα γλωσσικά σημεία είναι αναρίθμητα
3. Περίπλοκος χαρακτήρας του συστήματος: θα ήταν δύσκολο για τη μάζα να το τροποποιήσει
4. Αντίσταση της ομαδικής αδράνειας σε κάθε γλωσσικό νεωτερισμό.

Αιτιολόγηση μεταβλητού (109-111):

Συγκεκριμένη, (·) ίδιας αρχής με την αιτιολόγηση του αμετάβλητου. Ο Saussure δείχνει να έχει επίγνωση ότι «η αλλαγή δεν μπορεί να εξηγηθεί». Ωστόσο:

1. Χρόνος: εξασφαλίζει συνέχεια + αλλοιώνει.

Διαλεκτική μεταβλητού-αμετάβλητου: «το σημείο υποχρεώνεται ν' αλλοιώνεται επειδή συνεχίζεται». Το

αίτιο είναι ο χρόνος; [το αίτιο της αλλαγής είναι η αλλαγή;]

2. Ο αυθαίρετος χαρακτήρας επιστρατεύεται για να εξηγηθεί και το μεταβλητό: μια γλώσσα δεν μπορεί να προασπίσει τον εαυτό της από τους [αυθαίρετους] παράγοντες που ευθύνονται για τη μετατόπιση σημαίνοντος-σημαινομένου.

3. Άλλωστε, η γλώσσα δεν περιορίζεται στην εκλογή των μέσων της [=οποιοδήποτε σημαίνει μπορεί να συνδεθεί με οποιοδήποτε σημαίνόμενο=αυθαίρετος χαρακτήρας].

4. Τι είδους αλλαγές υφίσταται το σημείο; Πρόκειται πάντα για μετατόπιση της σχέσης ανάμεσα στο σημαίνόμενο και στο σημαίνον (1. αλλαγή σημαίνοντος χωρίς [υπολογίσιμη] αλλαγή σημασίας, 2. αλλαγή σημασίας και αλλαγή σημαίνοντος, 3. αλλαγή σημασίας χωρίς [υπολογίσιμη] αλλαγή σημαίνοντος).

Σχολιάστε:

1. «Επειδή το σημείο είναι αυθαίρετο, δεν γνωρίζει άλλο νόμο παρά το νόμο της παράδοσης, κι επειδή στηρίζεται στην παράδοση μπορεί να είναι αυθαίρετο.» (108)
2. «Μπορούμε, κατά μια ορισμένη έννοια, να μιλάμε ταυτόχρονα για το αμετάβλητο και το μεταβλητό του σημείου. Σε τελευταία ανάλυση, τα δυο αυτά πράγματα είναι αλληλέγγυα: Το σημείο υποχρεώνεται ν' αλλοιώνεται επειδή συνεχίζεται.» (109)
3. «Οι αιτίες της συνέχειας βρίσκονται a priori στη δυνατότητα του παρατηρητή· δεν συμβαίνει όμως το ίδιο με τις αιτίες της αλλοίωσης μέσω του χρόνου.» (111)

F. de Saussure: «συγχρονία-διαχρονία»

(Μαθήματα, 114-136, 181-184, 223-226)

A. Υποθέτουμε μια αλυσίδα αδιάσπαστη των αλλαγών:

π.χ.

Lat. calidum calidu caldu cald tʃalt tʃaut ʃaut
calidu > caldu > cald > tʃalt > tʃaut > ʃaut > ʃot > ʃo (=Fr. chaud)

Σ' αυτή την αδιάσπαστη αλυσίδα, κάθε φάση μπορεί να συγκριθεί με την προηγούμενη και με την επόμενη της, γιατί κάθε φάση περιέχει και τις δύο.

B. Δεν υπάρχει τελεολογία της γλωσσικής αλλαγής. Μια αλλαγή συμβαίνει τυχαία. Όμως, έστω και μία αλλαγή να συμβεί, θα υπάρξουν εκτεταμένες επιπτώσεις σ' ολόκληρο το σύστημα.

π.χ. «ανώμαλοι» σχηματισμοί πληθ. στην Αγγλική:
feet, geese, teeth

1. πρόωμη Αγγλο-Σαξωνική:

foot: fōt fōti (πληθυντικός: -i)
goose: gōs gōsi
tooth: tōþ tōþi

i mutation: το φωνήεν της τονούμενης συλλαβής από πισινό γίνεται μπροστινό (ō → ē)

2. fōt fēti (πληθυντικός: -i / ē : η φωνητική αλλαγή πάντως δεν είχε
gōs gēsi σχέση με τον πληθυντικό)
tōþ tēþi

ɪ# → #

3. fōt fēt (πληθυντικός: ē : η φωνητική αλλαγή και πάλι δεν είχε σχέση
gōs gēs με το σύστημα των αριθμών)
tōþ tēþ

Great vowel shift: ō → ū, ē → ī

4. ME.

→ Το σύστημα θα αναδιαταχθεί,
για να σχηματίσει μια νέα συγχρονία. →

Γ. Προτεραιότητα της συγχρονικής περιγραφής

Βλ. «Αρχές της νεότερης γλωσσολογίας», 6 Μαΐου, 2003.

Capablanca vs Molina, Buenos Aires, 24^η κίνηση